ברטנורא על מסכת כתובות

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **בתולה נשאת ליום רביעי.** ולא בליל חמישי, דאיכא למיחש שמא יהיה טרוד בנישואים ולא מצי בעיל:

שאם יש לו טענת בתולים. כגון שיאמר בעלתי ולא מצאתי דם, לא שנא אם היא קטנה או נערה או בוגרת. או פתח פתוח מצאתי, אם היא קטנה או נערה, אבל בוגרת אין לה טענת פתח פתוח:

ישכים ויבא לב״ד. בעוד כעסו עליו, שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא זנתה תחתיו והרי היא אסורה עליו. ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת ואם יש לו טענת בתולים ישכים ביום שני לבית דין. ומשני, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה. ובזמן שאין בתי דינין יושבים בשני ובחמישי, אשה נישאת בכל יום, והוא שטרח בסעודה שלשה ימים. ומפני תקנת עניים נוהגים בקצת מקומות לישא בערב שבת. וטעמא דאלמנה ליום חמישי, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים, חמישי בשבת ושני בשבת ושבת. והנושא את האלמנה אסור בעשיית מלאכה ג׳ ימים. והנושא את הבתולה כל שבעה. ולענין ברכת חתנים, בין בחור שנשא אלמנה בין אלמן שנשא בתולה מברכים ברכת חתנים כל שבעה ואלמן שנשא אלמנה, יום אחד:

ב **בתולה אלמנה גרושה.** כלומר, בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין, וחזרה ונישאת, כתובתה מן השני מאתים:

ויש לה טענת בתולים. אם לא מצא לה השני בתולים, אבדה כתובתה, דמקח טעות הוא שהרי בחזקת בתולה נשאה:

ג **שבא על הקטנה.** פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שאין ביאתה ביאה:

וקטן. פחות מבן תשע שאין ביאתו ביאה ובא על הגדולה:

ומוכת עץ. שנתקע לה עץ באותו מקום:

כתובתן מאתים. אם נישאו סתם:

וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה. והלכתא כותייהו. ואפילו לא הכיר בה, כתובתה מנה, ולא הוי מקח טעות:

ד **בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואים.** אם חזרה ונישאת סתם, כתובתה מנה, דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה:

ה **האוכל אצל חמיו ביהודה.** כשהיו עושין סעודת אירוסין בבית אבי הכלה ביהודה, היו נוהגים שהארוס מתייחד עם ארוסתו כדי שיהא לבו גס בה, לפיכך כשנישאת אחר כך אין לו טענת בתולים:

ו **ונסתחפה שדך.** מטר סוחף בא על שדך והפסידה, כלומר מזלך גרם ותן לי כתובתי:

והיה מקחי מקח טעות. ואין לך כתובה ממני:

נאמנת. ומשביעין אותה שבועת היסת שכן הוא כדבריה, ותטול כתובתה. וכן הלכה. ואי אמרה בתולה מצאני, אינה נאמנת, דהימנוהו רבנן לבעל ואפילו בלא שבועה, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

ז **דרוסת איש.** בעולת איש:

נאמנת. ולא הפסידה כתובתה. ומכל מקום אי אשת כהן היא ולאחר זמן האירוסין כשנשאה טען דרוסת איש את, מפקינן לה מיניה, דשמא לאחר שארס אותה נבעלה, ומכי אמר דרוסת איש את שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. ואפילו נבעלה באונס, הא קיי״ל אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה. ומגרש לה ויהיב לה כתובתה:

ח **מדברת.** מתיחדת:

וכהן הוא. מיוחס:

נאמנת. כשירה לכהונה:

ט **מה טיבו של עובר זה וכו׳** רבן גמליאל אומר נאמנת, וכשרים לכהונה היא ובתה. אבל לענין ירושה לא אמר רבן גמליאל שזה העובר יירשנו. והלכה כרבן גמליאל בכל הני בבי דמתניתין. ואפילו הכי לכתחילה לא תנשא לכהונה לא המדברת עם אחד ולא המעוברת, אלא אם כן היו רוב אנשי העיר מיוחסים ונבעלה זאת האשה מאחד מהם שפירש חוץ לעיר ובעל, דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, ואז תנשא לכתחלה לכהונה בין היא בין בתה:

י **אם רוב העיר משיאין לכהונה.** אע״ג דרובא חד סגי בעלמא, מעלה עשו ביוחסין, והכא אצרכוה רבנן תרי רובי, רוב סיעה העוברת שם ורוב העיר. ואין משיאין לכתחלה לכהונה אלא בתרי רובי, וכן הלכה:

פרק ב

א **האשה שנתארמלה או נתגרשה.** ותובעת כתובתה:

הוא אומר. קאי אנתגרשה. ואי אנתארמלה, היורשים אומרים אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה:

הינומא. איכא מאן דאמר חופה של הדס שעושים לבתולות. ואיכא מאן דאמר צעיף שנותנים על העינים ומתנמנמת בו:

וראשה פרוע. שערה על כתיפה. כך היו נוהגים להוציא הבתולות מבית אביהן לבית החתונה:

אף חילוק קליות. במקומו של ר׳ יוחנן בן ברוקא היו נוהגים לחלק קליות בנשואי הבתולות. ואי ליכא סהדי שעשו בנשואיה כמנהג נישואי הבתולות, ושטר הכתובה אבד, בעל מהימן ואינו גובה אלא מנה:

ב **ומודה רבי יהושע.** אף על גב דלעיל בפ״ק גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי פליג רבי יהושע ארבן גמליאל ואמר דלא מהמנינן לאשה במאי דאמרה משארסתני נאנסתי ופסלה עצמה מן הכהונה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני והיתה כשרה לכהונה. הני מילי היכא דאיכא איסור והיתר לפסול לכהונה או להכשיר, בהא פליג רבי יהושע ארבן גמליאל ואמר דלא מהימנינן לה במגו, אבל היכא דליכא איסור והיתר אלא דררא דממונא, כגון האומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו, מודה ר׳ יהושע לר׳ גמליאל דבכהאי גונא מהימנינן ליה במגו דאי בעי אמר שלי היא ואמר של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן:

ואם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן. בגמרא מפרש דהא מתניתין אתא לאשמועינן כגון שלא אכלה אלא שתי שנים בפני האב ושנה אחת בפני הבן, כיון דלא שלמו לו שלש שני חזקה בחיי האב, השנה שאכלה בפני הבן אינו עולה למנין שני חזקה:

ג **אנוסים היינו.** אונס נפשות שמא יהרגנו. אבל אונס ממון שמא יקח ממונו, וכ״ש אם אמרו בשביל רוב ממון שנתן לנו, אינן נאמנין, דאין אדם משים עצמו רשע, דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה. וכן פסולי עדות היינו, מחמת קורבה. אבל מחמת עבירה אינן נאמנים:

יוצא ממקום אחר. חתומים בשטר אחר שהוחזק בב״ד ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין זה לשל זה:

ד **הרי אלו נאמנים.** דהא איכא תרי סהדי על כל כתב וכתב:

צריכים לצרף עמהם אחר. שעל כתב ידן הן מעידין לא על מנה שבשטר. וצריך תרי סהדי על כל כתב וכתב:

וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהם אחר. שעל מנה שבשטר הם מעידים, וכשזה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי נמצאו שני עדים על מנה שבשטר. והלכה כחכמים:

ה **אם משנישאת.** לא נישאת ממש, אלא אם משהתירוה לינשא באו עדים שנשבית:

לא תצא. מהיתרה הראשון, ותנשא לכתחלה. אבל אם באו עדים שנטמאת, אפילו היו לה כמה בנים תצא:

ו **שתי נשים שנשבו.** שיש עדים שנשבו:

שמעידות זו את זו. כל אחת אומרת חברתי טהורה:

הרי אלו נאמנות. דבשבויה הקלו להכשיר עד אחד ואפילו עבד ואפילו אשה ואפילו קטן מסיח לפי תומו. ובלבד שיעיד העד שלא פירש ממנה משעה שנשבית עד שיצאה מרשות הגוים:

ז **אינן נאמנים.** ליתן להם תרומה:

ובזמן שהן מעידין זה על זה. שכל אחד אומר אני וחברי כהן:

ח **ר׳ יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע״פ עד אחד.** אפילו היכא דליכא גומלין ; וכ״ש הכא דאיכא למיחש לגומלין, העד אתה עלי ואני עליך:

עוררין. שקורין עליו שם פסול. ואין ערעור פחות משנים:

מעלין. היכא דליכא גומלים. והיינו דאיכא בין ר׳ אליעזר לתנא קמא דר׳ יהודה:

רבי שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהונה. בגמרא פריך, רשב״ג היינו ר׳ אליעזר. ומסיק, דבמצטרפין לעדות קמפלגי, כגון דמוחזק לן באבוה דהאי

דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ר׳ שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהונה על פי זה העד האחרון מפני שמצרפין אותו עם העד הראשון שביטל הקול ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ואף על פי שלא העידו עדותן בבת אחת עדותן מצטרפת, ואמרינן אוקי הני תרי דאמרי כהן הוא להדי תרי דאמרי דבן גרושה הוא, ואוקי גברא אחזקתיה. ולר׳ אלעזר לא מסקינן ליה עד שיעידו שני עדים בזמן אחד דכהן הוא. והלכה כר׳ שמעון בן גמליאל שהעדים מצטרפין אף על פי שלא העידו עדותן כאחד:

ט **ע״י ממון מותרת לבעלה.** שמפחדין להפסיד ממונם ולא מפקרי לה. ודוקא כשיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים אז מותרת לבעלה אפילו בעלה כהן, ולא דמי לשבויה, משום דמרתתי להפסיד ממונן. אבל כשיד העובדי כוכבים תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה אם בעלה כהן. ואם בעלה ישראל מותרת בכל ענין, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה:

על ידי נפשות. שהיתה נידונת למות, אסורה אפילו לבעלה ישראל, דחיישינן שמא נבעלה ברצון לאחד מהן:

כרכום. תרגום מצור, כרכומא:

פסולות. אסורות לכהן, דאשת כהן אסורה כשנאנסה. ואם יש בעיר מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להחבא שם, כל אחת ואחת מנשי העיר נאמנות לומר במחבואה נחבאתי ולא נטמאתי, ומתוך שיכולה לומר נחבאתי, נאמנת גם כן כשאמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי:

המעון הזה. שבועה היא:

אין אדם מעיד ע״י עצמו. ואם העיד אדם על שבויה שהיא טהורה הרי זה לא ישאנה אם הוא כהן, מפני החשד. ואם פדה אותה מן השבי בממונו הרי זה מעיד עליה ונושאה, דלא שדי אינש זוזי בכדי, ואם לא ידע שהיא טהורה לא נתן ממונו עליה:

י **זה כתב ידו של אבא.** ומקיימין השטר על פיו, שקיום שטרות דרבנן והימנוהו רבנן בדרבנן:

שיצתה בהינומא וראשה פרוע. ונוטלת כתובה מאתים. ואף על גב דלא מפקינן ממונא אלא בעדות ברורה, הכא שאני, הואיל ורוב נשים בתולות נישאות, גילוי מלתא בעלמא הוא:

ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר. כשהיינו לומדין תינוקות בבית רבן:

לאכול בתרומה. ועל פי עדות זו מאכילין ליה תרומה דרבנן, כגון תרומה שמוציאין מעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה. אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין על פי עדות כזה. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה, שאסור ללמד את העבד תורה:

ושהיה חולק עמנו על הגורן. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה, שאין חולקים תרומה לעבד אא״כ רבו עמו:

ושהמקום הזה בית הפרס. החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה, שכך שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת. וטומאת בית הפרס דרבנן:

ועד כאן היינו באין בשבת. דתחומים דרבנן:

מעמד ומספד. מקום היה לו כאן להספיד מתיו ולעשות מעמדות ומושבות שהיו עושין למת, בהא לא מהימן, שהוא דבר שבממון וצריך עדות גמורה:

פרק ג

א **אלו נערות.** שאף על פי שהן פסולות יש להן קנס. אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשים כסף:

הנתינה. מן הגבעונים. ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים. והם אסורים לבא בקהל:

ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגוים הם חשובים:

פחותות מבת שלש שנים. דבחזקת בתולות הן, שאף על פי שנבעלו בשביה או בגיותן, בתוליהן חוזרים:

ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחד מהן ונתגרשה מן האירוסין, ועדיין בתולה היא:

שאע״פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב״ד. וכרת אינו פוטר מן התשלומין. והני מלי, שלא היתה שם התראה. אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס, דקיי״ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין, ואין אדם לוקה ומשלם:

ב **יתירות על בנות שלש שנים.** דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן, והשבויה בשבייתה:

הרי היא בקדושתה. ואינה בחזקת בעולה אף על פי שנשבית כשהיא גדולה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין, שנהרג אחד מהן, לא יענש ההורג בממון, שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב״ד בין שוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין. אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה, ואז אינו משלם:

ג **רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס.** דאמר קרא (דברים כ״ב) אשר לא אורשה, הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס:

רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשינן אשר לא אורשה לאביה. הא אורשה לעצמה. והלכה כר׳ עקיבא:

ד **האונס נותן את הצער.** שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון, והמפותה אין לה צער, שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה:

האונס נותן מיד. לאביה אף על פי שכונסה:

לכשיוציא. כלומר לכשלא יכנוס. שאם יכנוס אינו נותן קנס, כדכתיב (שמות כ״ב) מהר ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול. אבל גבי אונס כתיב (דברים כ״ב) ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה:

שותה בעציצו. בכלי מאוס שבחר בו, כלומר על כרחו ישאנה:

ה **מוכת שחין.** מצורעת:

ו **יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור.** דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא, הא אחילתיה גביה, דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב ומפתה פטור. כיתומה, דהא קנסה לעצמה כדאמר ר׳ עקיבא לעיל, וכן הלכה:

ז **הכל לפי המבייש.** אדם בינוני המבייש, בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב. כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי דאדם קל שבייש, בושתו מרובה. וכן עיקר:

והמתבייש. לפי חשיבותו בושתו:

כאילו היא שפחה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו. ובגמרא פריך מנלן דנותן בושת ופגם וצער, אימא חמשים כסף אמר רחמנא לכל מילי. ומתרץ, אמר קרא (דברים כ״ב:כ״ט) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, הנאת שכיבה לבד היא חמשים כסף חוץ מהבושת והפגם והצער:

ח **כל מקום שיש מכר.** לאב בבתו, דהיינו בקטנותה, אין לו בה קנס, דאין קנס לקטנה. ולית הלכתא כהא מתניתין, דהא מתניתין ר׳ מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס. אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס, והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג׳ עד י״ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות:

כל מקום שיש קנס. משהיא נערה. והיא כשתהיה בת י״ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות, שזו יש לה קנס:

אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה:

הבוגרת. מבת שתים עשרה שנה וששה חדשים ויום אחד והביאה שתי שערות היא הנקראת בוגרת, ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס:

ט **האומר פתיתי את בתו של פלוני.** לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם על פי עצמו, אלא אפילו האומר פתיתי, דפגים לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד״א דלא מהימנינן ליה להחזיק הלעז, קמ״ל דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון:

ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור, דאמר קרא (שמות כ״ב:ח׳) אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו:

המית שורי את פלוני. והריני חייב בכופר. משלם על פי עצמו. דקסבר כופרא ממונא:

עבדו של פלוני. והריני חייב שלשים סלע, פטור, דקנס נינהו, שאפילו אינו שוה סלע נותן שלשים:

פרק ד

א **נערה.** והצער נמי לאביה באנוסה:

מת האב. משעמדה בדין בנערותה, בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה, הרי הן של אחין, דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב:

לא הספיקה לעמוד בדין וכו׳ כיון דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו:

רבי שמעון אומר. אע״פ שעמד בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידיה, דכתיב (דברים כ, ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה. ואין הלכה כרבי שמעון:

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אף על פי שלא גבתה, כגון שכר פעולה:

ומציאתה. בגמרא פריך, מציאתה ממאן גביא. ומשני, הכי קאמר, מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה, כלומר שאין האחים זוכים במה שמצאה הבת לאחר מיתת האב, כך מעשה ידיה בחיי האב לאב, וזכו בהן האחים אך על פי שלא גבתה שכר פעולתה. אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת האב לעצמה, ואין לאחין זכות במעשי ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב:

ב **כתובתה של אב.** כתובתה שהיא גובה משני אירוסין הללו. וקסבר יש כתובה לארוסה. ובימי נערות וקטנות קאמר:

כתובתה שלה. דמשהשיאה פקע רשותו, ובתר גוביינא אזלינן, וגוביינא בתר הכי הוא. ולא אזלינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תיהוי דאב:

הראשונה של אב. דקסבר ר׳ יהודה בתר כתיבה אזלינן, והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפי הנשואין בעוד שהבת ברשות האב, הויא דאב. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ג **וזנתה.** מן האירוסין והיא נערה:

הרי זו בחנק. ואפילו נתגיירה פחותה מבת ג׳ שנים דבחזקת בתולה היא. דכי כתיבא סקילה בנערה מאורסה בבת ישראל כתיב, דכתיב (דברים כ״ב:כ״א) כי עשתה נבלה בישראל:

ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן. דכולה פרשה בישראל כתיבא:

ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. דאמר קרא (שם) וסקלוה באבנים ומתה, שאין צריך לומר ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה. ומיהו לקנס לא מרבינן לה, דלמיתה נתרבית ולא לקנס:

יש לה אב. בישראלית קמיירי:

ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לאב בית:

ד **האב זכאי בבתו.** בקטנותה ובנערותה:

בקדושיה בכסף. שכסף קדושיה שלו, דכתיב באמה העבריה (שמות כ״א:י״א) ויצאה חנם אין כסף, ודרשינן, אין כסף לאדון זה, כלומר לאדון שקנאה שיצאה מאתו חנם בסימני נערות, אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו אב, שכסף קדושיה שלו אפילו כשהיא נערה עד שתבגר:

בשטר ובביאה. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שירצה, דכתיב והיתה, אתקוש הויות להדדי, מה כסף שהוא אחד מן ההויות, ברשות אביה, אף קדושי שטר וביאה ברשות אביה:

במציאתה. משום איבה:

ובמעשה ידיה. דכתיב (שמות כ״א:ז׳) וכי ימכור איש את בתו לאמה, מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה:

ובהפרת נדריה. דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה:

ומקבל גיטה. דכתיב (דברים כ״ד) ויצאה והיתה, איתקש יציאה להויה, כשם שהאב מקבל קדושיה בקטנותה ונערותה, כך מקבל גיטה:

ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה, אין אביה אוכל פירותיהן בחייה, אא״כ מתה והוא יורשה:

יתר עליו הבעל. שהוא זוכה בכל השנויים למעלה שהאב וכאי בבתו, ואוכל פירות הנכסים שנפלו לה בירושה משנישאת לו:

ובפרקונה. אם נשבית חייב לפדותה:

בקבורתה. שחכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה:

משני חלילים. להספד:

ה **לעולם היא ברשות האב.** אם בת ישראל מאורסת לכהן היא אינה אוכלת בתרומה, ואפילו הגיע הזמן שקבעו לנשואין ולא נישאת שהבעל חייב במזונותיה אינה אוכלת בתרומה:

עד שתכנס לחופה. לשם נישואין, שתהא מסורה לרשות הבעל:

מסרו שלוחי האב. שפגעו שלוחי הבעל ומסרוה להם:

ו **האב אינו חייב במזונות בתו.** בחייו. דאילו לאחר מיתה ניזונות הבנות מנכסיו מתנאי כתובה. ובתו לאו דוקא, דה״ה בנו, שאין האב חייב לזון לא בניו ולא בנותיו כשהם קטנים, אלא אם הוא גברא דאמיד, כלומר שהוא איש עשיר, בית דין נוטלים ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל שאר בני העיר על הצדקה ומפרנסים בה בניו ובנותיו הקטנים, והם אינו גברא דאמיד ב״ד מחרפים אותו ומודיעים אותו שאכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו, ושהוא פחות מן החיות המדבריות שהם מרחמין על בניהם, אבל אין יכולין לכופו על זה, בין שהבנים זכרים בין נקבות. ודוקא שהבנים קטנים. אבל קטני קטנים והם הפחותים מבני שש, ב״ד כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו כדי לפרנס בניו שהם קטני קטנים, אחד זכרים ואחד נקבות:

בכרם. על שם שהיו יושבים שורות שורות בכרם:

הבנים יירשו והבנות יזונו. מתנאי כתובה, שהבנים זכרים ירשו כתובת אמן והבנות נקבות יזונו מנכסיו:

מה הבנים. זכרים:

אין יורשין. כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן:

כך הבנות אינן נזונות. מנכסי האב מכח תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן:

ז **ולא כתב לה כל נכסים כו׳ חייב.** להיות כל נכסיו אחראין לה. ולא יכול למימר אין ליך אלא שדה הכתובה ליך בכתובתיך:

ח **ובכהנת.** שאינו יכול לקיימה משנשבית, שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנסה, כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתך. וחייב לתת לה כתובתה. ואע״פ שבעל כרחו צריך לגרשה:

ט **אינו רשאי.** שכבר נתחייב בפרקונה משנשבית:

חייב לרפאותה. שהרפואה כמזונות:

רשאי. שאין חייב לזון גרושתו:

י **יתר על חולקיהון דעם אחוהון.** אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבואו לחלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת. ונפקא מינה, כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מבניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות. ואין כתובת בנין דכרין נגבית אפילו בזמן הזה אלא ממקרקעי אבל לא ממטלטלי. ודוקא כשהניח האב שיעור שתי הכתובות ודינר יותר, אז יורשין הבנים כתובת בנין דכרין, הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה, שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמו נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביהן, אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור ב׳ הכתובות או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בנין דכרין נוהגת בהם:

יא **עד דיתנסבן.** עד שיתארסו. ואם בגרו אע״פ שלא נתארסו אין להם מזונות, דקיימא לן בוגרת אין לה מזונות:

יב **מיגד אלמנותיך.** משך אלמנותיך:

אנשי יהודה כותבין כו׳ ואין הלכה כאנשי יהודה, אלא כל זמן שלא נישאת ושלא תבעה כתובתה בבית דין ניזונית משל בעלה ודרה בבית שהיתה דרה בחיי בעלה ומשתמשת בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה:

פרק ה

א **אף על פי.** אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף. ולא אמרינן שאינו רשאי כדי שלא לבייש את מי שאין לו:

שלא כתב לה. תוספת מדעתו, אלא על מנת לכונסה:

והיא כותבת. אע״פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת שנתקבלה:

ר׳ מאיר אומר כו׳ והלכה כר״מ בגזירותיו:

ב **נותנין לבתולה.** זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה:

לפרנס עצמה. בתכשיטיה שנים עשר חודש, דכתיב (בראשית כ״ד:נ״ה) תשב הנערה אתנו ימים, ומאי ימים, שנה, דכתיב (ויקרא כ״ד) ימים תהיה גאולתו:

לפרנס עצמו. בצרכי סעודה וחופה:

ולאלמנה שלשים יום. שאינה טורחת כ״כ בתכשיטיה שכבר יש בידה:

ולא נשאו. שהבעלים מעכבים. ואיידי דתנא רישא בדידהי תנא סיפא נמי בדידהי:

ואוכלת בתרומה. ואם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה, דכתיב (שם כ״ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין כספו הוא, אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסת לכהן שלא תאכל בתרומה גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה, וכשהגיע הזמן ולא נישאת שאוכלת משלו אינה אוכלת בבית אביה אלא בעלה כהן מייחד לה מקום ומאכילה שם וליכא למגזר תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחיותיה:

נותנים לה הכל תרומה. אם ירצה. וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין:

ר׳ עקיבא אומר מחצה חולין. לאכול בימי טומאתה:

ג **היבם אינו מאכיל בתרומה.** בעודה שומרת יבם, דכתיב (ויקרא כ״ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין אחיו הוא:

עשתה ששה חדשים בפני הבעל. מהנך י״ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל:

או אפילו כולן בפני הבעל ואחד בפני היבם. אף על גב דרובא בפני הבעל, סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו. והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת, דקנין כספו פקע, אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו:

או כולן בפני היבם. ואצ״ל אם היו כולן בפני היבם:

זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה:

אין האשה אוכלת. דחיישינן שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישינן, וליכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחיותיה דהא מייחד לה דוכתא, הילכך שרי לה לאכול בתרומה משהגיע זמן:

ד **הרי זו עושה ואוכלת.** שתקנו מזונות תחת מעשה ידיה, לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל:

המותר. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למזונותיה, ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן:

ר׳ מאיר אומר הקדש. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ואין כן הלכה, אלא הלכה כר׳ יוחנן בן הסנדלר דאמר חולין, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

ה **טוחנת.** ברחים של יד שהם קטנים. ואם רחים גדולים הם, מכינה כל צרכי הטחינה, כגון נותנתו באפרכסת וקולטת הקמח:

הכניסה לו שפחה אחת. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת:

יושבת בקתדרא. על כסא מנוחה ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן ואעפ״כ מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בלבד:

שעמום. בהלה. תרגום ובתמהון לבב (דברים כ״ח:כ״ח) ובשעמימות לבא. ופלוגתייהו דר׳ אליעזר ורבן שמעון בן גמליאל הוי באשה שאינה בטלה אלא משחקת במיני הצחוק דלידי זמה איכא, לידי שעמום ליכא, שאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי. והלכה כר׳ אליעזר:

ו **המדיר את אשתו מתשמיש המטה.** כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי אסור עליך, לא מתסרא, דהא משועבד לה, דכתיב (שמות כ״א) ועונתה לא יגרע:

ב״ש אומרים שתי שבתות. אם הדירה שתי שבתות תמתין, שכן מצינו ביולדת נקבה שטמאה שבועים:

וב״ה אומרים שבת אחת. שכן מצינו בנדה שטמאה שבעה. וגמרינן מידי דשכיח, הכעס שכועס אדם על אשתו ומדירה דהוא מידי דשכיח, מנדה שהוא מידי דשכיח. לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי. וב״ש סברי גמרינן מידי דהוא גרם לה, נדר האיש שהוא גורם לה לשהות, מלידה שעל ידו באה לה. לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל או שתי שבתות לבית שמאי יוציא ויתן כתובה, ואפילו היה גמל שעונתו לשלשים יום או ספן שעונתו לששה חדשים:

התלמידים וכו׳ שלשים יום. ומתניתין ר׳ אליעזר היא. ופליגי רבנן עליה ואומרים אפילו שתים ושלש שנים, והלכה כחכמים:

הטיילים. שאין להם מלאכה ולא סחורה:

החמרים. שיוצאים לכפרים להביא תבואה:

הגמלים. מביאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק:

הספנים. המפרשים לים הגדול. ומי שהיה בתחלתו בעל אומנות שעונתו קרובה ובקש ליעשות בעל אומנות שעונתו רחוקה אשתו מעכבת עליו, חוץ מתלמוד תורה, שאין האשה יכולה לעכב על בעלה שהיה טייל או פועל שלא ייעשה תלמיד חכם:

ז **המורדת.** מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה ולא דיינינן לה כמורדת:

טרפעיקין. כל טרפעיק הוא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף צרוף, כמשקל שלשה דרכמונים שקורין בערבי דראה״ם שכל דרכמון שש עשרה שעורות בינוניות של כסף:

עד כנגד כתובתה. ואח״כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. אבל אינו משהה אותה כדי לפחות על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידם ממנה.

מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דצערא דגברא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש יותר מצערא דאתתא, לפיכך כשהיא מורדת ומצערתו פוחתין לה שבעה דינרין וכשהוא מורד ומצערה אין מוסיפין לה אלא ג׳ דינרים והיכא דמורדת אמרינן בגמרא חזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כולן, אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה, ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה, ואם עמדה במרדה תצא בלא כתובה:

ח **המשרה את אשתו על ידי שליש.** שנותן מזונותיה על ידי אפוטרופוס ואינה אוכלת עמו. תרגום ויכרה להם כרה גדולה (מלכים ב ו׳:כ״ג,), שירותא:

לא יפחות לה. בשבוע:

לא פסק לה שעורים. כפלים מן החטים, אלא ר׳ ישמעאל שהיה סמוך לאדום ששם השעורים רעות ביותר:

דבילה. תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל ולא במדה:

מפץ. רך ממחצלת:

כיפה. צעיף אחד:

ומנעלים ממועד למועד. מנעלים חדשים לכל שלש רגלים:

חדשים. קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים, ויפים לה בימות הגשמים:

והשחקים שלה. אף כשיקנה לה חדשים, מפני שמתכסה בהן בימי נדתה:

ט **נותן לה מעה כסף.** בכל שבת לצורך דברים קטנים:

ואוכלת עמו לילי שבת. אע״ג דבכל שאר הימים יכול לתת מזונותיה על ידי שליש אם ירצה, בליל שבת שהוא ליל עונה חייב לאכול עמה:

מעשה ידיה. מותר מעשה ידיה כלומר מה שעושה יותר על מזונותיה:

שתי. קשה לטוות כפלים כשל ערב. ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל:

הכל לפי כבודו. וכפי מנהג המדינה נמי:

פרק ו

א **מציאת האשה.** וירושתה. אם נפלה לה ירושה:

הוא אוכל פירות בחייה. והקרן שלה:

ופגמה. חבלה שיש בה פחת דמים ששמין אותה כמה היתה יפה לימכר בשוק וכמה היא שוה עכשיו:

ובזמן שבגלוי. שהבושת שלו. ועוד, שנמאסת עליו והוא סובלה:

ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. בחייה, והקרן שלה לכשימות או יגרשנה. ואם תמות היא, יורשה. והלכה כר׳ יהודה:

ב **ומת חתנו.** ונפלה לפני יבם:

יכול הוא שיאמר. או חלוץ או יבם. ואילו לאחיו, או יתן מה שפסק או תשב עד שתלבין ראשה. ואע״ג דאחיו עם הארץ והוא תלמיד חכם יכול הוא לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן:

ג **והוא פוסק כנגדן ט״ו מנה.** אלף דינר הן עשרה מנה, וכשבא החתן לקבל עליו ולכתוב בכתובה, כותב שליש יותר, שהן ט״ו מנה, אם הכניסה לו הכלה דינרין בעין, מפני שהוא משתכר בהן:

וכנגד השום. ואם הכניסה לו בגדים ותכשיטים שצריכין שומא, הוא פוסק פחות חומש, שאם הכניסה שום של אלף זוז אינו מקבל עליו אלא ח׳ מאות, שדרך הבאים לשום הבגדים ונכסים של הכלה לשומם יותר משוויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה:

שום במנה ושוה במנה. כלומר אם לא שמו נכסי הכלה ותכשיטיה אלא כמו שהם שוים בשוק:

אין לו אלא מנה. לא יכתבו בשטר הכתובה אלא מנה כמו ששמו:

שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. שום שהוא מקבלה במנה, שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שום של מנה, צריך שישומו אותו בבית החתונה שלשים ואחד סלע ודינר שהוא מנה וחומשו:

ובארבע מאות. שום, כשיקבל עליו החתן לכתוב ד׳ מאות. היא נותנת חמש מאות לפי שומת הנועדים:

וכשחתן פוסק וכו׳ ואם שמו הם תחלה והכניסה לו, בין שום קטן בין שום גדול, הוא כותב בשטר פחות חומש:

ד **פסקה להכניס לו כספים.** דינרים בעין שמוכנין להשתכר בהן מיד:

סלע. שהוא ארבעה דינרין נעשה ליכתב בשטר הכתובה בששה דינרין, בתוספת שליש. ואשמעינן תנא דבדינרין בעין, בין שהן מרובים כגון אלף דינר דקתני ברישא, בין שהם מועטים כגון סלע דקתני בסיפא, לעולם נכתבים בשטר הכתובה בשליש יותר, מפני שעומדין להשתכר בהן מיד. ובדברים שצריכין שומא כגון בגדים ותכשיטים, בין שהם מרובים כגון וכנגד השום דקתני דקאי אאלף זוז דאמר ברישא, בין שהם מועטים כגון הא דקתני שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר, לעולם פוחתין חומש בשטר הכתובה ממה ששמו אותם בבית החתונה, לא שנא אם שמו אותם תחלה ואח״כ באין לכתוב הכתובה שאז צריך לפחות בשטר הכתובה החומש מן השומא ששמו בבית הכלה כדקתני וכשהחתן פוסק וכו׳, ולא שנא אם הוא כתב תחלה הכתובה שאז צריך שתהיה השומא בתוספת חומש ממה שכתוב בכתובה כדקתני ובד׳ מאות שום היא נותנת חמש מאות:

לקופה. שיתן לה עשרה זוז על כל מנה ומנה שהיא מביאה לו, כדי לקנות לה מהם בשמים ותמרוקי הנשים. ולא אתפרש במתניתין אם לכל שבוע או לכל חודש או לכל שנה:

ה **וכן המשיא את היתומה.** גבאי צדקה:

אם יש בכיס. של צדקה:

ו **מה שראוי ליתן לה.** עישור נכסים:

אם השיא. האב בחייו:

את הבת הראשונה ינתן וכו׳ בין שהוא פחות מעישור בין שהוא יותר. והלכה כרבי יהודה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דאב. ואם א״א לעמוד על אומדן דעתו של אב יהבינן לה עישור נכסים דמשתכחי השתא בשעת נשואיה ממקרקעי. אבל ממטלטלי אין לה עישור. ואיכא למ״ד דבזמן הזה ממטלטלי נמי אית לה עישור. ואם נישאת ולא תבעה מן היורשים, תובעת לאחר שנישאת, ולא אמרינן אחולי אחלה גבייהו. ודוקא כשהיתה ניזונית מנכסי אביה, אבל אם פסקו היורשים מלתת לה מזונות [אחולי אחלה אלא אם כן מחתה]. ואם היתה בוגרת שאין לה מזונות ועמדה ונישאת ולא תבעה מה שראוי לה לנדוניתה מנכסי אביה אחולי אחלה גבי יורשים ואינה יכולה לתבוע עוד, ואפילו היתה ניזונת מנכסיהם:

ז **המשליש מעות לבתו.** מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות לה שדה או נדוניא לכשתנשא:

נאמן בעלי עלי. ותנם לו:

יעשה שליש כו׳ יקנה השדה. ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת:

וכי אינה אלא שדה. כלומר אפילו כבר נקנה השדה והיא רוצה למוכרה יכולה למכור, הלכך שומעין לה. ופלוגתא דרב יוסי ור״מ דוקא בגדולה מן האירוסין, דאילו לאחר שנישאת דברי הכל שומעין לה. ובקטנה נמי מודה רבי יוסי דאין במעשה קטנה כלום ואין שומעין לה. והלכה כר״מ:

פרק ז

א **המדיר את אשתו מליהנות לו.** על הנאת תשמיש אין הנדר חל, משום דמשועבד לה ולאו כל כמיניה להפקיע שעבודו. ועל הנאת מזונות אף על גב דמשועבד לה אשכחן דחל הנדר כגון שמספיקין מעשה ידיה למזונותיה. ובגמרא פריך א״כ למה יעמיד פרנס, ומשני, כגון שאין מספיקין לדברים שהיתה רגילה בהם בבית אביה, ועל זה בלבד יעמיד פרנס שיפרנסנה. ולא שיעמיד שליח לפרנסה, שהרי שלוחו של אדם כמותו, אלא שאומר כל המפרנס אינו מפסיד:

יתר מכן יוציא ויתן כתובה. דעד שלשים יום לא שמעי אינשי וליכא זילותא. טפי משלשים יום שמעי אינשי ואיכא זילותא:

בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו:

ובכהנת. שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה יהבו ליה רבנן זימנא טפי. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ב **אחד מכל הפירות.** כגון שאמרה היא קונם פרי פלוני עלי, והוא קיים לה:

ר׳ יהודה אומר כו׳ ולית הלכתא כותיה:

ג **שלא תתקשט באחד מכל המינים.** [שאמרה היא] קונם בושם פלוני עלי, והוא קיים לה:

בעניות שלא נתן קצבה לדבר. עד מתי אסרו עליה, הוא דיוציא ויתן כתובה. אבל אם נתן קצבה, תמתין עד אותו זמן. וכמה קצבה י״ב חדש:

ובעשירות שלשים יום. שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה שלשים יום, וזאת תהנה מריח הקשוטים שנתקשטה לפני הנדר שלשים יום. והלכה כר׳ יוסי:

ד **רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה.** הא מתניתין מפרשים לה בגמרא הכי, רגל אחד יקיים, במה דברים אמורים באשת ישראל, אבל בכהנת שנים יקיים, שלשה יוציא ויתן כתובה. ומתניתין ר׳ יהודה היא דמפליג בין ישראל לכהנת, ולית הלכתא כוותיה:

ה **שנועל בפניה.** דלת של שמחה והסרת יגון. ולבית האבל נועל בפניה, שלמחר היא מתה ואין אדם סופדה:

מחמת דבר אחר. כגון דאתחזק שבני אדם פרוצים מצויין שם:

שתאמרי לפלוני וכו׳ דברים של קלות:

שתהא ממלאה ומערה לאשפה. אית דמפרשי לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע תנפצנו כדי שלא יקלוט הזרע ותתעבר. ואית דמפרשי שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה, מפני שנראית כשוטה:

ו **מאכילתו שאינו מעושר.** ולא נודע לו אלא אחר שאכלו, כגון דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואזל שייליה ואשתכח שיקרא:

ומשמשתו נדה. כגון שהוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני:

ולא קוצה לה חלה. דאמרה ליה פלוני תיקן לי את העיסה ואזל שייליה ואשתכח שיקרא:

וטווה בשוק. ומראה זרועותיה לבני אדם:

ומדברת עם בני אדם. משחקת עם הבחורים:

ומקללת יולדיו בפניו. מקללת ומחרפת אבי בעלה בפני בעלה:

הקולנית. תובעת תשמיש בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה. וכל הני צריכות עדים והתראה להפסידן כתובתן. ואין להן לא כתובה ולא תוספת ואינן נוטלות אלא בלאותיהן הקיימים בלבד:

ז **שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים.** באלו נדרים אמרו, שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונים. אבל בשאר נדרים מקודשת:

כל המומין הפוסלין בכהנים. בבכורות קא מני להו. והוסיפו עליהן בנשים, זיעה. וריח הפה או ריח רע במקום אחר בגופה. ושומא שיש בה שער, בין קטנה בין גדולה כשהיא כנגד פניה, וכגון שהיא תחת כפה שבראשה דזימנין מתחזיא וזימנין דלא מתחזיא, שאם היא במקום המגולה תמיד הרי ראה ונתפייס, ואם השומא אין בה שער אינה מום עד שתהא גדולה כאיסר. וקולה עבה ומשונה מקול שאר הנשים. ונשכה כלב ונעשה במקום הנשיכה צלקת, כלומר כוץ כמו מכות אש. ודדיה גסים מחברותיה טפח. ושדדיה רחוקים זה מזה עד שיש טפח בין דד לדד. אלו מומין בנשים, ואע״פ שאינה מומין בכהנים:

ח **האב צריך להביא ראיה.** אם בא לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה, צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה היו בה מומין הללו. ואף על פי שיש לאשה חזקה דגופה, הואיל ונמצאו המומין ברשות האב ואיכא למימר כאן היו קודם אירוסין, ולפיכך אם לא הביא ראיה, בעל מהימן:

נכנסה לרשות הבעל. נשאה, ועתה בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה, עליו להביא ראיה שקודם שנתארסה היו בה מומין הללו. דכיון דלא נמצאו מומין הללו אלא ברשותו, אומרים כאן נמצאו כאן היו ולאחר שנישאת באו לה ונסתחפה שדהו:

אינו יכול לטעון. דידע ונתפייס:

ט **שנולדו בו מומין.** משנשאה:

מומין גדולים. נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו. ואין הלכה כרשב״ג, ואפילו במומין גדולים אין כופין אותו להוציא:

י **מוכה שחין.** מצורע:

בעל פוליפוס. ריח החוטם:

והמקמץ. מקבץ צואת כלבים:

והמצרף נחושת. המחתך נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, ומסריח הוא:

והבורסי. מעבד עורות:

מפני שממקתו. ממסמסתו. לשון המק בשרו (זכריה י״ד.) והלכה כחכמים:

פרק ח

א **האשה.** עד שלא תתארס. ונתארסה:

ב״ש אומרים תמכור. בעודה ארוסה, אבל משנישאת לא:

הואיל וזכה באשה. שהיא ארוסתו:

לא יזכה בנכסים. בתמיה:

על החדשים. שנפלו לה משנישאת אנו בושין מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות, אלא שאתם מגלגלים עלינו נכסים שנפלו לה בעודה ארוסה לומר שאם מכרה מכרה בטל לפי שזכה בהם הבעל:

ב **נכסים ידועים לבעל ונכסים שאין ידועים.** אית דמפרשים נכסים ידועים, מקרקעי. ושאין ידועים, מטלטלי. ואית דאמרי, אלו ואלו ידועים הם. ואלו הם שאינם ידועים, כל שהיא יושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים. ופסק ההלכה, בין נכסים שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה אם מכרה אותם אחר שנישאת הבעל מוציא מיד הלקוחות פירות בחייה וגוף הקרקע לאחר מיתתה. והלכה כר״ש שחולק בין נכסים הידועים לבעל לנכסים שאינם ידועים:

ג **שמין אותן.** דקסבר מה שגדל ברשותו הוו פירות ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן. ולפיכך מה שדמי הקרקע יקרים עכשיו בשביל תבואה זו, הוי קרן, וצריך ליתן לה דמים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיה:

וחכמים אומרים. אף אלו שלא גדלו ברשותו תורת פירות נתנו בהם, הואיל והקרקע קיימא לה. והלכה כחכמים:

ד **ביציאתה.** אם בא לגרשה:

פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו. כלומר בשעת נפילתן שלו, כדברי חכמים. ואיכא בין חכמים לר״ש פירות המחוברין בשעת יציאה, דלא איירי בהו חכמים ולית להו הא דאמר ר״ש ביציאתה שלה דקסברי, מה שגדל ברשותו שלו. והלכה כר״ש:

ה **רבן שמעון בן גמליאל אומר לא תמכור.** יכולה היא לעכב. והלכתא כוותיה:

רבי יהודה אומר לא תמכור. והלכתא כוותיה:

קימעא. דבר מועט ואפילו כל שהוא:

ישבע כמה הוציא ויטול. ושבועה זו כעין של תורה היא, והני מילי, שהיה השבח כנגד ההוצאה או יותר, אבל אם היתה ההוצאה יתירה על השבח ישבע שבועת התורה שהוציא כנגד השבח ויטול כנגד השבח בלבד והשאר יפסיד. וכל זה כשגירשה הבעל, אבל אם מרדה היא, בין אכל הבעל בין לא אכל, ישבע כמה הוציא ויטול כנגד השבח. ובנכסי צאן ברזל, כל השבח של בעל, דאמרינן אם הוסיפו הוסיפו לו:

ו **שנפלו לה נכסים.** מבית אביה, בעודה שומרת יבם:

מה יעשו בכתובתה. מנה ומאתים ותוספת ונדוניא שהכניסה לו וקיבל עליו אחריות:

ובנכסים הנכנסין והיוצאין. נכסי מלוג, שכשהיא נכנסת נכנסים עמה וכשיוצאת מבעלה יוצאים עמה:

בית שמאי אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה ליבם היא וזוכה בחצי ירושתה מספק:

נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן. ולא איתפרש בחזקת מי, אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותן עליו, אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה. ובפ״ד מיבמות תמצא המשנה הזאת:

ז **ילקח בהן קרקע.** לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון, לפיכך נכסי המת אחראין לכתובתה אלא שהיבם אוכל פירות אם מיבם אותה, וסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה:

שמין אותם. דכל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובה:

וחכמים אומרים פירות המחוברים לקרקע שלו. בגמרא פריך, והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובה, ומשני, תני שלה:

כל הקודם זכה. קסברי, מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אא״כ תפסה. ומחיים דבעל בעינן תפיסה. והוא הדין נמי דפליגי אכספים, דמאי שנא כספים מפירות תלושין. והלכה כחכמים:

הרי היא כאשתו. שמגרשה בגט, ומחזירה. ולא אמרינן ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומין ראשונים עליה ולא תסגי לה בגט. והכי נמי כשגירשה הוה אמינא מצוה דרמיא רחמנא עליה הא קעבדה, ותיקו עליה באיסור אשת אח ולא מצי להחזירה, קמ״ל דאמר רחמנא (דברים כ״ה:ה׳) ולקחה לו לאשה, כיון שלקחה הרי היא כאשתו:

ח **כל נכסיו.** שירש מאחיו, אחראין לכתובתה:

גירשה אין לה אלא כתובה. אבל כל זמן שלא גירש היו כל הנכסים משועבדים לה:

הרי היא ככל הנשים. שהמגרש את אשתו ומחזירה, על מנת כתובה הראשונה החזירה. ואצטריך לאשמועינן הא ביבמה, דלא תימא אשתו היא דאיהו כתב לה כתובה מממונו, אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה אלא נכסי בעלה הראשון הוא דהוו אחראין וערבאין, היכא דגרשה ואהדרה אימא כתובתה מיניה, קמשמע לן:

פרק ט

א **הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך.** בעודה ארוסה כותב לה, לכשתנשאי לי דין ודברים אין לי בנכסיך. אע״ג דלא קנו מיניה, מוכרת ונותנת ומכרה קיים, שנחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה. ואי קנו מיניה, אפילו לאחר שנישאת מכרה קיים, אבל פירות אוכל, ואם מתה יורשה, דהכי משמע, בנכסיך אין לי דין אבל בפירותיהן יש לי דין, וכל זמן שהן נכסיך שאת בחיים אין לי דין ודברים בהם, הא לאחר מיתה יש לי בהם דין ודברים:

רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות. בגמרא מפרש אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות, הכניסה לו קרקע ועשתה פירות אלו הן פירות, מכר אלו הפירות ולקח בהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות. וכשאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בלבד, אוכל פירי פירות לדברי ר׳ יהודה, דהא לא סליק נפשיה אלא מן הפירות בלבד. והלכה כר״י:

רשב״ג אומר אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה. דכתיב (במדבר כ״ז:י״א) וירש אותה, מכאן שהבעל יורש את אשתו אבל מסקנא דמלתא, שירושת הבעל את אשתו אינו מן התורה אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. ואף על פי כן הלכה כרשב״ג לא מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה אלא שחכמים עשו לה חיזוק כשל תורה:

ב **ינתנו לכושל שבהן.** אית דמפרשי, למי ששטרו מאוחר, שהוא כושל וחלש שבכולן שאינו יכול לטרוף לקוחות הקודמים לו. ואית דמפרשי, לכתובת אשה, והיא קרויה כושל שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע כמו האיש. ואע״ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולא לכתובת אשה, הכא דלאו ברשותייהו מנחי, סבירא לר׳ טרפון דמוציאין מיד הלוה או מיד שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה:

ינתנו ליורשים. ולא מהניא תפיסה:

שכולן צריכין שבועה. שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין אנו יודעים אם יש להם עליו כלום, הלכך משמת המת זכו בהן היורשים וברשותן הן:

ג **כל הקודם בה זכה.** קדמו יורשים זכו ואין מוציאין מידם, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולכתובה. קדם אחד מהם האשה או המלוה זכה הוא, דר׳ טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא:

זכתה אשה יותר על כתובתה. אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה, או קדם בעל חוב ותפס ויש ותר על חובו:

המותר כו׳ ינתנו לכושל. זה בעל השטר שידו על התחתונה. ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציאו מהם לא אשה ולא בעל חוב. והאידנא דנהיגי בכל בתי דינים שבישראל דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב, מי שמת והניח מטלטלין והיה עליו בעל חוב וכתובת אשה, כל הקודם זכה בין בעל חוב מוקדם בין בעל חוב מאוחר, שאין דין קדימה במטלטלין. ואם לא קדם אחד מהם, יחלקו המטלטלין ביניהם, כדאמרינן לקמן בפרק מי שהיה נשוי:

ד **חנונית.** למכור ולקנות בחנות:

אפוטרופא. להתעסק בממונו ולישא וליתן:

משביעה כל זמן שירצה. שבועה כעין של תורה על טענת שמא, ויכול לגלגל עליה שלא עשתה אונאה על פלכה ועל עיסתה:

ר״א אומר. אפילו לכתחילה שלא ע״י גלגול יכול להשביעה על פלכה ועל עיסתה. ואין הלכה כר״א:

ה **משביע הוא את יורשיה.** אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה, נשבעים שבועת היורשים שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע:

ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה, נשבעים אף הן שבועת היורשים:

אבל יורשיו משביעין אותה. אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים, צריכים שבועה, שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחייו:

לבאין ברשותי. אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מן הלקוחות:

ו **הלכה מקבר בעלה.** זו שפטרה בעלה מן השבועה:

לבית אביה. שלא נתעסקה שוב בנכסים:

אין היורשים משביעין אותה. במה שנתעסקה בין מיתה לקבורה. שאם היו יורשים יכולים להשביעה על כך, מתוך שהיא צריכה להביא עדים במה שהיא מוכרת וקונה לצורך קבורת המת ישהה המת ויתנוול:

על העתיד לבוא. שלא עיכבה בידיה כלום מן העסק שנעשית אפוטרופא עליו לאחר קבורת בעלה, דלא מהניא ביה פטור דידיה שהרי הנכסים של יתומים הם:

על שעבר. על עסק שבחיי בעלה:

ז **לא תפרע אלא בשבועה.** הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב על כל מה שפרעו, וזו הואיל ונפרעה במקצת אפשר שנפרעה הכל ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק:

עד אחד מעיד שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. תקנת חכמים היא כדי להפיס דעתו של בעל. ושבועות הללו אף על פי שתקנת חכמים הן, אינן אלא כעין של תורה בנקיטת חפץ, שכל שבועות שתיקנו במשנה כעין של תורה הן:

מנכסים משועבדים. משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טעין לוה אשתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה, ואנן טענינן בשביל לקוחות דלמא אי הוה גבית מן הלוה הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבועי, השתא נמי אשתבע:

ח **רבי שמעון.** קאי לעיל ארבנן דאמרי המושיב את אשתו חנונית או אפוטרופא משביעה כל זמן שירצה ואם כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך אין יורשין משביעין אותה, ואתא הוא לאפלוגי ואמר דכל זמן שהיא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך. ואם אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה, דלית ליה דר׳ אליעזר ומחלוקתו דאמרי לעיל במתניתין משביעה כל זמן שירצה. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ט **הוציאה גט ואין עמו כתובה.** במקום שאין כותבים כתובה וסומכים על תנאי בית דין:

גובה כתובתה. דתנאי כתובה מעשה בית דין הוא, וכל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא דמי. ודוקא מנה מאתים הוא דגביא, אבל תוספת אין לה עד שתוציא שטר כתובה:

פרוזבול. הלל תיקן פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית. שמוסר שטרותיו לבית דין שיגבה מן הלוה חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש. שאינו תובעו כלום אלא בית דין תובעין:

הרי אלו לא יפרעו. חיישינן שמא כבר גבתה כתובתה, וזה השמיטתו שביעית:

מן הסכנה. שגזרו גוים על המצות והיו יראים לשמור גיטיהן ומשקיבלתו שורפתו. וכן פרוזבוליהן:

פרק י

א **מי שהיה.** יורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה. אם מתו נשיו אחריו עד שלא הספיקו לגבות:

שניה ויורשיה קודמים. שהיא בעלת חוב, ויורשי ראשונה באים לירש מאביהן כתובת בנין דכרין, דהא אינון ירתון תנן, לפיכך פורעין את החוב תחלה ומה שנשאר יירשו. ודוקא כשנשבעה השניה על כתובתה אז היא או יורשיה נוטלים כתובתה. אבל אם מתה היא לאחר שמת בעלה ולא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה נוטלים כלום מכתובתה, דקיימא לן אין אדם מוריש שבועה לבניו, כלומר ממון שאין אדם זוכה בו אלא בשבועה ומת קודם שנשבע. אותו ממון אין אדם מורישו לבניו:

ב **ויתומים מבקשים כתובת אמן.** שכתובה של אחת מרובה משל חברתה, ואומרים בניה כתובת בנין דכרין ניטול, וכן אתם, והשאר נחלוק:

חולקים בשוה. כשאר כל הירושות, ואין נוטלים כתובת בנין דכרין:

אם אמרו יתומים. בני הכתובה הגדולה:

הרי אנו מעלין על נכסי אבינו. מעלין דמיהן לקבלם עלינו ביקר כדי שיהיה שם מותר דינר ויטלו כתובת אמן:

ג **היו שם נכסים בראוי.** כגון עסקא שביד אחרים או הלואה:

אינן כבמוחזק. אינן נחשבים להיות כאילו הן מוחזקים בידו ויש כאן מותר דינר:

שאין להם אחריות. מטלטלים:

שיש להם אחריות. קרקעות. והלכה כרבי שמעון. ואף בזמן הזה דנהיגי דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב, אין כתובת בנין דכרין נוהגת במטלטלין אלא בקרקעות:

ד **של זו מנה ושל זו מאתים כו'** ושלשתן נחתמו ביום אחד. דאי בתלתא יומי, הקודמת בשטר קודמת בגיבוי. או שלא הניח אלא מטלטלין, שאין דין קדימה במטלטלין:

חולקות בשוה. שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דבכולהו איכא מנה:

היו שם מאתים. אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה, אבל במנה שני אין שעבוד לשטר של בעלת מנה:

של מנה נוטלת חמשים. בגמרא פריך, שלישית מנה היה ראוי שתטול והיאך נוטלת חמשים שהוא חצי מנה. ומשני, דמתניתין איירי דאמרה לה בעלת מאתים לבעלת מנה, דין ודברים אין לי עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי, הלכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו. ומפני שלא נתנה בעלת המאתים לבעלת המנה חלקה במתנה אלא אמרה לה שלא תריב עמה ובשבילה לא יתמעט חלקה, לאחר שלקחה בעלת המנה חמשים נשאר זכות בעלת המאתים שוה עם זכות בעלת השלש מאות במנה וחצי הנשאר, וכל אחת מהן נוטלת ג' דינרי זהב שהן שבעים וחמישה דינרים של כסף שכל דינר זהב הוא עשרים וחמשה דינרים של כסף:

היו שם שלש מאות. מנה ראשון משועבד לכולם, והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות, והשלישי לבעלת שלש מאות בלבד:

של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה. כגון דאמרה להו בעלת שלש מאות לבעלת מנה ולבעלת מאתים, דין ודברים אין לי עמכם במנה, הלכך מנה הראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה, נמצאת בעלת מנה נוטלת חמשים, ומנה השני חולקות בעלת מאתים ובעלת שלש מאות, נמצאת בעלת מאתים נוטלת מנה, חמשים שחלקה מהמנה הראשון עם בעלת המנה, וחמשים מהמנה השני שחלקה עם בעלת השלש מאות. והמנה השלישי נוטלת כולו בעלת השלש מאות, נמצאת נוטלת ששה דינרי זהב שהם מנה ומחצה, המנה השלישי כולו שנשאר לה וחצי המנה שחלקה עם בעלת המאתים. ובגמרא מסיק דמתניתין רבי נתן היא ואינה הלכה, דאמר רבי אין אני רואה דבריו של רבי נתן בזה, אלא חולקות בשוה, דהואיל וכל נכסיו אחראין לכתובה כל שלשת המנים משועבדים לבעלת המנה כשאר חברותיה, עד שתגבה כל כתובתה, הלכך חולקות בשוה, וכך נוטלת בעלת המנה כמו בעלת המאתים ושלש מאות. אבל בשלשה שהטילו מעות לכיס זה מנה וזה מאתים וזה שלש מאות דהתם שבח שהשביחו מעותיהן קא שקלי, דינא הוא שכל אחד יטול לפי מעותיו. ודוקא כשהשביחו מחמת המעות עצמן כגון שנשתנה המטבע או הוסיפו עליו או פחתו אז חולקים השבח וההפסד לפי הממון. אבל אם קנו סחורה מן המעות שהטילו לכיס והרויחו בסחורה או הפסידו, אין מחלקים הריוח וההפסד אלא לפי מספר השותפין ולא לפי הממון, וכך נוטל בהפסד ובשבח מי שנותן בכיס מעות מועטים כמו אותו שנתן מעות מרובים אם לא התנו תחלה שיחלקו לפי ממון. וכן דנים בכל בתי דינים:

ה **הראשונה קודמת לשניה.** אותה שזמן כתובתה מוקדם קודמת לשניה שזמנה מאוחר. וכן כולם:

הראשונה נשבעת לשניה. אם שניה טוענת השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום, דלמא לא ישאר לי ממה שאגבה כתובתי. ואף שלישית תאמר כן

לשניה, ורביעית לשלישית. אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה, וכגון שאין שם יורש או בעל חוב אחר שישביעה:

בן ננס אומר כו׳ פלוגתייהו דתנא קמא ובן ננס מפרש בגמרא כגון שנמצאת שדה אחת מאלו השדות שגבו השלש נשים הראשונות, שאינה שלו, שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעליה ויטלוה, וכשבאה הרביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זאת ואומרת לה למחר יבא הנגזל ויטול שדהו מידי, רצוני שתשבעי לי שלא גבית כתובתיך בחיי הבעל. תנא קמא סבר בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה, הלכך למה תשבע, אם יבא הנגזל ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה, דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר. ובן ננס סבר, בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה, ואם תחזיק זאת אין השלישית יכולה לחזור עליה, ולכך תשבע לה שלא גבתה מנכסי בעלה כלום. והלכה כתנא קמא. וממילא שמעינן שאם תפסה מטלטלין שצריכה לישבע לדברי הכל כיון שאין דין קדימה במטלטלין ומה שגבה גבה:

ו **וכתבה ראשונה ללוקח וכו׳** וכגון שקנו מידה. ובגמרא פריך, ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי. ומשני, כגון שמכר הבעל שדה זו לאיש אחר קודם לזה ולא רצתה האשה לחתום לו, ולזה חתמה, דאם איתא דנחת רוח עושה לבעלה היתה חותמת לראשון:

פשרה. ביצוע. לא כולו לזה ולא כולו לזה. ולשון פושרין הוא, לא חמים ולא קרים:

וכן בעל חוב. ושני לקוחות. ראובן נושה בשמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך, בעל חוב נוטל מיד הראשון, שהרי אינו יכול לומר לו הנחתי לך מקום שתגבה ממנו, שחובו כנגד שניהם ולוקח ראשון מוציא מיד השני, ובעל חוב חוזר ומוציא את זו מן הראשון, ולוקח שני מבעל חוב, וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה:

וכן אשה בעלת חוב. שהיה לה כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בשניהם אלא כדי כתובתה, וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך, האשה מוציאה מיד לוקח ראשון. והוא מן השני, והשני מן האשה [והאשה מן הראשון] ולוקח ראשון מיד השני, וחוזרים חלילה:

פרק יא

א **אלמנה ניזונת מנכסי יתומין.** בין קרקעות בין מטלטלין. דתנאי כתובה הוא, ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי:

ואין חייבין בקבורתה. שהבעל חייב בקבורתה תחת ירושתה, ועכשיו שיורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל, הם יקברוה. וממילא שמעינן שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה שעכשיו אין יורשיה גובין כתובתה, על יורשי הבעל מוטל לקברה:

ב **בין מן הארוסין.** שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה:

בין מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות:

מוכרת שלא בבית דין. כלומר שלא בבית דין מומחין. ומכל מקום צריכה למכור בפני שלשה שיהיו בקיאין בשומת קרקע:

רבי שמעון אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות, מוכרת שלא בבית דין, שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה בין דין. אבל מן הארוסין שאין מכירתה אלא לכתובה, אינה מוכרת אלא בבית דין. ואין הלכה כרבי שמעון:

ג **מכרה כתובתה.** מנה מאתים:

לא תמכור את השאר. התוספת, אלא בבית דין. ומתניתין ר״ש היא דאמר אין מוכרת שלא בב״ד אלא למזונות, וזו הואיל וגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונות:

וחכמים אומרים מוכרת היא. לכתובה, אפילו לפרקים. ואף על פי כן מוכרת היא בינתים למזונות, שלא איבדה מזונותיה ואף על פי שגבתה קצת כתובתה:

וכותבת. בשטר המכירה, למזונות מכרתי:

וגרושה לא תמכור. לכתובה, אלא בב״ד. דטעמא מאי אמור רבנן אלמנה בין מן האירוסין מן הנשואין מוכרת שלא בב״ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב״ד, וזו הואיל וגרושה היא לא אכפת ליה. והלכה כחכמים שאשה מוכרת בין לכתובה בין למזונות שלא בב״ד מומחים, ואפילו התקבלה מקצת כתובתה מוכרת למזונות עד שתתקבל כל כתובתה. וכשמוכרת, בין לכתובה בין למזונות צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה:

ד **שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה.** דאמרינן לה את אפסדת. ושוה מנה במאתים אף על גב דהיא הרויחה לא מצית למימר אנא ארווחי, שהשולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות. ולא שמעינן מהכא אלא בדבר שאין לו קצבה כגון קרקע שדרכו להמכר באומד זה בפחות וזה ביתר, אבל דבר שיש לו קצבה וקנה השליח בפחות לא איתברירא לן דינא מהכא. וחזינא לרבוותא דאפליגו בה. ומסקנא לפום מאי דחזי לן, שחולקין

השליח והמשלח:

מכרה בטל. שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה:

לעולם מכרה קיים. והיא תחזיר את הדינר ליורשין, דמה הפסידתן. עד שיהא באונאה כדי שאילו לא היתה האונאה היה משתייר שדה בת תשעה קבין, שהוא שיעור שדה:

ובגינה בת חצי קב. שהוא שיעור גינה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ה **אגרת בקורת.** הכרזה. שעל ידי ההכרזה בני אדם מבקרים בה. ובהא מודה תנא קמא לרבן שמעון בן גמליאל. והלכה כתנא קמא:

ו **השניה.** שניות לעריות, שהן מדברי סופרים:

אין להם כתובה. מנה מאתיים. ממאנת, משום דמעצמה יוצאה. שניה, קנסוה רבנן מפני שהיא מרגילתו לנשאה שאינה נפסדת כלום בנשואין שהרי אינה נפסלת בהן וולדה כשר. אילונית, משום דמקח טעות הוא:

ולא פירות. הפירות שאכל הבעל אין מוציאין ממנו:

ולא מזונות. כגון אם לותה ואכלה בעודה תחתיו ואחר כך מיאנה, אין הבעל חייב לשלם. אבל חייב במזונותיה בעודה תחתיו. והשניה והאילונית אין להם מזונות בעודן תחתיו, וכל שכן אם לוו ואכלו שאין הבעל חייב לשלם:

ולא בלאות. שנאבדו ובלו לגמרי. בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל אין הממאנת יכולה להוציא מיד בעלה. אבל בלאותיה הקיימים נוטלת לעולם, בין הממאנת בין השניה בין האילונית ואפילו זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים. והשניה אין לה בלאות של נכסי מלוג, אבל בלאות של נכסי צאן ברזל יש לה:

פרק יב

א **הנושא את האשה ופסקה עמו.** בשטר וקנין, או שאמר לעדים אתם עדי שאני מחייב עצמי לזון את בתה שיש לה מאיש אחר:

לכשתבוא אצלי. כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה:

מוליך לה מזונותיה למקום שאמה שם. דקיי"ל בת אצל אמה בין גדולה בין קטנה כל זמן שהאם רוצה, והבן עד שש שנים אצל אמו וחייב האב לפרנסו והוא אצל אמו אם האם רוצה:

ב **בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין.** ולא ממשועבדים, שאין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם, שאין הלקוחות יודעים כמה יעלו המזונות כי היכי דליזהרו להניח להם מקום לגבות:

והיא ניזונת. אותה הבת:

שהיא כבעלת חוב. שיש לה עליהן שטר מזונות:

כל זמן שאת עמי. ולא אם אמות או תמותי או אגרשך:

ג **ונותנין לה מדור.** וכן כלי תשמיש ועבדים ושפחות שהיתה משתמשת בהם בחיי בעלה. ואם נפל הבית אין חייבים לבנות לה בית אחר, דאת תהא יתבא בביתי תנן. ואפילו רצתה לבנותו ממונה אין שומעין לה:

אם את אצלנו יש ליך מזונות. שברכת הבית ברובה:

ד **כל זמן שהיא בבית אביה.** והיורשים נתנו לה מזונותיה שם:

גובה כתובתה. כשתרצה:

שתעשה טובה. מנכסי יתומים, נותנת לחם ומלח לשכנותיה כדי כתובתה:

וחכמים אומרים. לא הוזכרו חמש ועשרים שנה להפסידה כתובתה בשביל הטובה שתעשה מנכסי היתומים אלא לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלה, הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה שמפני שמכבדים אותה היא בושה לתבוע כתובתה, אבל בבית אביה משתקה כ"ה שנים מחילה היא:

מתה יורשיה מזכירין כתובתה. כלומר צריכין לתבוע כתובתה בתוך כ"ה שנה. ודוקא כשנשבעה על כתובתה קודם שמתה הוא דיורשיה יכולים לתבוע כתובתה. אבל אם לא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה יורשים מכתובתה כלום, שאין אדם מוריש שבועה לבניו:

פרק יג

א **שני דייני גזילות.** שהיו גוזרין גזירות על הגזלנים וקונסים עלינן קנסות:

שני דברים. שאין חכמים מודים לו:

תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת ותבוא לגבות כתובתה, תשבע שלא עיכבה בידה משל בעלה כלום:

ולא תשבע בתחלה. בשעת גביית מזונות. ורמב״ם פירש, תשבע בסוף, כשיבא בעלה ויכחישנה ויאמר הנחתי לך מזונות, תשבע שלא הניח לה כלום:

רבן יוחנן בן זכאי אומר. והלכה כמותו. ודוקא אחר שלשה חדשים ליציאת הבעל פוסקין מזונות לאשה אם תבעה מזונות, אבל קודם זמן זה לא, שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן ויוצא:

ב **איבד את מעותיו.** דאמר, לא אמרתי לך הלויני ואני אפרע. אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו, הוא תובעה והיא תובעת את הבעל וישלם. ואם הבעל טוען הנחתי לה מזונות, והיא אומרת לא הניח ורוצה להוציא ממנו, נשבע הבעל שבועת היסת ונפטר, ויהיו המעות חוב עליה לכשתתאלמן או תתגרש. ובהא מתניתין נמי הלכה כרבן יוחנן בן זכאי:

ג **ובנכסים מועטים.** שאין בהם פרנסה שנים עשר חודש לזכרים ולנקבות. ורמב״ם פירש, כל שאין בהם לפרנס הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות, קרוי נכסים מועטים:

בשביל שאני זכר הפסדתי. כלומר, בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטים. ואין הלכה כאדמון:

ד **והודה בקנקנים.** ריקים בלא שמן. וכגון שטענו חבירו עשרה כדי שמן יש לי אצלך:

אדמון אומר. יש במשמעות טענה זו שמן וכדים, וכשהודה לו בכדים ריקים הוי הודאה במקצת וחייב שבועה:

וחכמים אומרים. אין במשמעות טענה זו אלא שמן בלבד שיעור עשרה כדים, וכשהודה לו בכדים ריקים, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, ואין כאן הודאה במקצת ממין הטענה ואינו חייב שבועה. והלכה כאדמון:

ה **ופשט לו את הרגל.** לשון בזיון, כלומר טול טיט ואבק שתחת רגלי. פירוש אחר, תלה אותי ברגלי על העץ, שאין לי מה ליתן לך. ורמב״ם פירש ופשט לו את הרגל, שהלך בדרך מרחוק:

עד שתלבין ראשה. עד שתזקין. ואין כופין אותו לא לכנוס ולא לפטור:

אדמון אומר כו׳ והלכה כאדמון:

ו **העורר על השדה וכו׳** ראובן מערער על השדה שביד שמעון ואומר לו, לוי שמכר לך גזלה ממני, והוא חתום על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון שמכר לו:

אדמון אומר יכול הוא שיאמר. מה שלא ערערתי בשעה שלקחת שדה זו מלוי וחתמתי עד בתוך השטר, לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין:

איבד את זכותו. דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה. ואין הלכה כאדמון. ודוקא כשחתם בה בעד הוא דפליגי אדמון וחכמים, אבל אם הוא חתום בדיין לקיים את השטר, הכל מודים שלא איבד את זכותו, מפני שיכול לומר לא הייתי יודע מה שכתוב בשטר, שהדיין החותם על ההנפק לקיים את השטר אין צריך שידע מה שכתוב בשטר אלא שיכיר חתימת העדים בלבד:

ז **ואבדה דרך שדהו.** שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו:

ילך לו בקצרה. על כרחם יטול לו דרך לשדהו, אבל יברור לו דרך קצרה שלא ירבה ליטול. ובזמן שד׳ בני אדם מקיפים אותו מד׳ רוחות מודה אדמון לחכמים שכל אחד יכול לומר אייתי ראיה דדרכך גבאי ושקול. ואם אדם אחד הקיפהו מד׳ רוחות מודים חכמים לאדמון דממה נפשך אורחיה גביה הוא. לא נחלקו אלא כשהקיפהו אדם אחד שבא מכח ארבעה בני אדם. אדמון אומר, מצי אמר ליה ממה נפשך אורחי גבך, וחכמים אומרים מצי אמר ליה היאך, אי שתקת שתקת, ואי לא, מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. והלכה כחכמים:

ח **והלה הוציא שמכר לו את השדה.** הלוה הוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר ההלואה, ואומר שטרך מזויף או פרוע, שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה, שהיה לך לגבות חובך:

זה היה פקח שמכר לו את השדה. לפי שהיה זה מבריח מטלטליו, ולא היה לו מהיכן ימשכננו על חובו, ועכשיו יטול את הקרקע. ובאתרא דהלוקח יהיב

זוזי והדר כתבי שטר מכירה כולי עלמא לא פליגי שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקיבל ולא יכתוב לו השטר, וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב. כי פליגי, באתרא דכתבי שטרא והדר יהיב הלוקח זוזי, אדמון סבר, איבעי ליה לממסר מודעה איני מוכר לו אלא כדי שאוכל למשכנו. וחכ״א האי דלא מסר מודעא כי ירא שמא ישמע הדבר וימנע מלקנות את השדה. והלכה כחכמים:

ט **וחכמים אומרים זה גובה שטר חובו.** והלכה כחכמים:

י **שלש ארצות, לנשואין.** שאם נשא אשה באחת מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ אל ארץ:

כרך. גדול מעיר. והוא מקום שווקים, ומכל סביביו באין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו:

אבל לא מעיר לכרך. שישיבת הכרכין קשה, מפני שהכל מתיישבים שם ודוחקים ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר:

ולא מכרך לעיר. דבכרך שכיחי כל מילי, בעיר לא שכיחי כל מילי:

מפני שהנוה היפה בודק. את הגוף ומחליאו, ששינוי וסת אפילו לטובה תחלת חולי מעים. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואם איש מארץ הגליל נשא אשה בארץ יהודה או איפכא, כופין אותה לצאת עמו, שעל מנת כן נשאה. ובכל מקום מוציאים מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל, אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים:

יא **הכל מעלין.** את כל בני ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים, ואפילו אם קנה עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו, ואפילו מנוה היפה לנוה הרע, ואפילו מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים:

ואין הכל מוציאין. ואין מוציאין שום אדם:

אחד האנשים ואחד הנשים. אם הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות, תצא בלא כתובה. ואם היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות, יוציא ויתן כתובה:

קפוטקיא. היא כפתור. וקורין לה בערבי דמא״ת. ומעותיה גדולות ושוקלות יותר משל ארץ ישראל. ומשום דכתובת אשה מדברי סופרים, הקלו בה לפרוע אותה בפחות שבמעות. ורבן שמעון בן גמליאל סבר כתובה דאורייתא, ומשום הכי אזיל בה לחומרא. ולית הלכתא כוותיה: